

ภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย)
และพระมหาเถรบางรูปกับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนา
ให้มั่นคงถาวรยั่งยืน*

MONASTIC LEADERSHIP A CASESTUDY: PHRA PROVOST
SOPHONKUNATORN (SOMPONG THONGCHUAY) AND SOME MONKS
WITH THE CREATION OF BUDDHIST WORKS TO BE STABLE
PERMANENT AND SUSTAINABLE

ประสิทธิ์ รัكنุ้ย

Prasit Ruknuay

ศูนย์วิจัยและพัฒนามูลนิธิพระครูโสภณคุณาทร

Phrakhrusophonkhunathorn Foundation, Thailand

วนิดา เหมือนจันทร์

Wanida Mueanjan

บุญส่ง ทองเอียง

Boonsung Thongiang

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakutrajavidyalaya University, Thailand

อรุณ นิลสุวรรณ

Arun Nilsuwan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: wanida92973@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์และกระบวนการพัฒนา
ภาระงานพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาวิเคราะห์งานสร้างสรรค์ งานวิชาการ ประติมากรรม
รูปแบบการบริหารจัดการ และ 3) ได้ตัวแบบการพัฒนาภาระงานทางพระพุทธศาสนาให้มั่นคง
ยั่งยืนสืบไป เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการพรรณนาและ
วิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็นและภาวะของผู้นำสงฆ์กับ
การพัฒนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล อาทิ ลูกศิษย์ สติวิหารริก พุทธศาสนิกชน จำนวน 35 รูป/คน

* Received 2 July 2021; Revised 16 December 2021; Accepted 21 December 2021

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำเสนอผลการวิจัยแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ ผลวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำสงฆ์และกระบวนการพัฒนาภาระงานพระพุทธรูปศาสนา บ่งชี้ความสามารถของผู้นำที่จะพาองค์กรนำคนไปสู่เป้าหมาย ทั้งวิสัยทัศน์และกระบวนการทำงานมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นรูปธรรมเป็นผลให้งานพัฒนาประสบความสำเร็จ มีการนำหลักพุทธวิธีมาบริหารจัดการเรียกศรัทธาเพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาคงอยู่สืบไป 2) วิเคราะห์งานสร้างสรรค์ งานวิชาการ ประติมากรรม รูปแบบการบริหารจัดการ พุทธธรรมในการบริหารจัดการด้วยการพัฒนางานวิชาการด้านพระพุทธรูปศาสนา จัดให้มีการศึกษาตามระบบของคณะสงฆ์ไทย มีประติมากรรมที่โดดเด่น คือ พระบรมธาตุทักษิณเจดีย์ศรีโสภณ และ 3) ได้ตัวแบบการพัฒนาภาระงานทางพระพุทธรูปศาสนาให้มั่นคง ด้วยรูปแบบการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ ให้โอกาสและความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียม ทางด้านจิตใจมีการใช้หลักกัมมัฏฐานและการสวดพระพุทธรูปเป็นประจำตลอดทั้งปี ด้วยข้อวัตรในการปฏิบัติของผู้นำที่โดดเด่นและการพัฒนาที่สังคมยอมรับจึงได้รับรางวัลด้านต่าง ๆ เป็นที่ประจักษ์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำสงฆ์, พระครูโสภณคุณาทร, การสร้างสรรค์งานพระพุทธรูปศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were to 1) Study of Sangha Leadership and the process of developing the Buddhist workload 2) Study and analyze creative work, academic work, sculpture, management style, and 3) Get a model for developing the Buddhist workload for stability and sustainability. It is qualitative research that focuses on descriptive analysis and linking information, opinions, and the condition of Sangha leadership to development. Group of informants such as students, Sittiwiharik, Buddhists, 35 person the tool used was a structured interview form. Present the results of research using an inductive method (Analytic Induction) by bringing the data to be organized and classified in a systematic way. It is then used to interpret, relate, and draw conclusions from the information gathered. The results of the research showed that 1) Sangha leadership and the process of developing the Buddhist workload Identify the ability of a leader to lead an organization to lead people to its goals. Both the vision and the work process are consistent in concrete, resulting in successful development work. The Buddhist method was used to manage the faith in order to sustain Buddhism. 2) Analyze creative work, academic work,

sculpture, management style Buddhism in management through the development of academic work on Buddhism provide education according to the system of the Thai Sangha There is a sculpture that stands out. Phra Borommathat Thaksin Chedi Sri Sophon and 3) obtaining a model for developing a stable Buddhist workload with a decentralized management model Giving equal opportunity and importance to everyone Psychologically, meditation and Buddhist prayers are used regularly throughout the year. With outstanding leadership practices and socially accepted developments, it has received various awards manifest.

Keywords: Mosticna Leadership, Phrakru Sophonkunathon, Buddhism Creations

บทนำ

ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมกับบทบาทเป็นผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคน ด้วยพระสงฆ์ได้รับการเคารพกราบไหว้บูชาจากพุทธศาสนิกชนและประชาชนคนทั่วไป คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจวัดคลองเปล อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นวัดที่ได้รับการคัดเลือกเป็นสำนักวิปัสสนาแห่งที่ 15 ประจำจังหวัดสงขลา และมีพระบรมธาตุทักษิณเจดีย์ศรีโสภณที่งามสง่ามีมูลค่า 1,600,000 บาท ซึ่งสร้างเสร็จในระยะเวลาที่มีเจ้าอาวาสรูปเดียว เป็นศิลปกรรมงานสร้างที่เกิดขึ้นด้วยแรงแห่งศรัทธา จึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากชุมชนบ้านคลองเปลทั้ง 3 ชุมชน เพื่อต้องการทราบแนวทางการกระบวนการสร้างภาวะผู้นำสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา ด้วยวัดคลองเปลเริ่มต้นจากที่พักสงฆ์มีกุฏิสงฆ์หลังเล็ก ๆ โดยพระมหาเถระหลายรูปอาทิ หลวงพ่อทอง ขงคสสโร (พระอุปัชฌาย์ทอง ขงคสสโร) และหลวงปู่ฮุย เขมาภิรโต (พระโสภณพิทยาคม) ได้เดินทางจาริกธุดงค์และแวะปักกลดในช่วงระยะเวลาออกพรรษา มองเห็นว่าป่าช้าบ้านคลองเปลมีจุดเด่นในโอกาสกาลข้างหน้าจะมีความเจริญรุ่งเรือง ท่านได้พูดคุยกับชาวบ้านที่นำข้าวปลาอาหารมาถวายในตอนเช้า - เพล นายเขียน อุไรรัตน์ (เขียน อุไรรัตน์, 2562) ซึ่งเป็นลูกบุญธรรมของหลวงพ่อทอง ขงคสสโร (อดีตเจ้าอาวาสวัดดอนและวัดคลองแห เจ้าคณะตำบลคูเต่า อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา) ซึ่งร่วมนั่งสนทนารับฟังการบอกกล่าวอยู่ด้วย โดยท่านทั้งสองรูปได้กล่าวว่า ต่อไปบริเวณตรงนี้กาลข้างหน้าจะมีความเจริญรุ่งเรืองใครมาอยู่ก็จะมีชื่อเสียง ศาสนาบรรดาศักดิ์ ผู้หลักผู้ใหญ่ในแผ่นดินจะเดินทางมาเยี่ยมเยือน เจ้าอาวาสญาดิโยมจะมีโอกาสต้อนรับผู้หลักผู้ใหญ่ โดยหลวงพ่อทอง ขงคสสโร ท่านได้สังเกตเห็นนกเขาเหิน ต่อมาพระครูโสภณคุณาทได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดคลองเปลและได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์และเป็นอดีตเจ้าคณะตำบลหาดใหญ่เขต 2 อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทำหน้าที่ปกครองสงฆ์ในเขตตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะที่อยู่ในระดับสูง

มูลนิธิพระครูโสภณคุณาท (สมปอง ทองชูช่วย) ได้ก่อตั้งตามทะเบียนเลขที่ สข74/2559 ใบสำคัญฉบับนี้ออกให้เพื่อแสดงว่า มูลนิธิพระครูโสภณคุณาท (สมปอง ทองชูช่วย) ซึ่งมี

สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่วัดคลองเปล เลขที่ 24 ซอย 4 ถนนกาญจนาภิเษก ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา 2) เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) เพื่อสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรเยาวชนและผู้ยากไร้ 4) เพื่อร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ หรือดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ 5) เพื่อการวิจัยและพัฒนา 6) ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด (ตราสารมูลนิธิพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย), 2559) ทางมูลนิธิพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้มองเห็นความสำคัญของผู้นำและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงทำการศึกษาประวัติความเป็นมาภาวะความเป็นผู้นำ เพื่อต้องการให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาแนวคิดแนวพัฒนาที่ทำให้พระพุทธศาสนาตลอดถึงชุมชนสังคมมีความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับสมเด็จพระบรมราชินีพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ตรัสเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2551 พระองค์ทรงดำรัสว่า “เมื่อเราจะพูดถึงบรรพบุรุษของเราถึง ความยิ่งใหญ่ของประเทศไทย บรรพบุรุษของเราเสียสละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อด้วยชีวิต แต่เสียตายตอนนี้ท่านนายกฯ (นายกทักษิณ ชินวัตร) เขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วนะฉันไม่เข้าใจ เพราะตอนฉันเรียนอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ไม่มีประวัติเท่าไรแต่เราก็ต้องเรียน ประวัติศาสตร์ของสวิตเซอร์แลนด์ แต่เมืองไทยนี้บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดินกว่าจะมาถึงวันนี้ ที่ให้ พวกเราอยู่นั่งกันอยู่สบายมีประเทศชาติ เรากลับไม่เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหนเป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์บ้านเมืองเขา ที่ไหน ประเทศไหนเขาก็สอนแต่ประเทศไทยไม่มี ไม่ทราบแผ่นดินนี้รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังงั้นกันฉันนี้น่าตกใจ ชาวต่างประเทศไม่ค่อยทราบ ว่านักเรียนไทยไม่มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชาติเลย” (คชเสนี สัตยารักษ์, 2560)

ด้วยวัตถุประสงค์ของมูลนิธิพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงต้องการสานต่อในแนวคิดของท่านที่ต้องการให้อนุชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ได้จารึกคุณงามความดีบุคคลที่ได้พัฒนาชุมชนสังคมร่วมสืบทอดพระพุทธศาสนา อาทิ หลวงปู่ทวดวัดช้างไห้ (สมเด็จพระเจ้าพะโค๊ะ) (วัดราชประดิษฐฐานหรือวัดพะโคะ, 2564) หลวงพ่อคล้าย วัดสวนขันจันดี อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช หลวงพ่อสีแก้ว กุลคุโณ อดีตเจ้าอาวาสวัดไพรใหญ่ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ฯลฯ หลวงพ่อทอง ขงคสุโร อดีตเจ้าอาวาสวัดคลองแห หลวงพ่ออ้อย เขมาภิรโต อดีตเจ้าอาวาสวัดหงส์ประดิษฐาราม อีกทั้งพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) มีภาวะความเป็นผู้นำที่น่าสนใจ ท่านได้สร้างคุณูปการในการพัฒนาพระพุทธศาสนาในด้านการปฏิบัติพระธรรมวินัย การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์วัดคลองเปลจะต้องปฏิบัติตามกฎของวัด คือ ทุกรูปจะต้องถือนิสัย 4 ปินทบาทเลี้ยงชีพ กวาดลานวัด ปัจจเวกขณ 5 ท้าวตรเข้าเย็น เจ้าอาวาส “ปฏิบัติให้ดูอยู่ให้เห็น” ด้านศาสนสถานได้สร้างศาลาปฏิบัติธรรม 4 ชั้น สามารถจุคนประมาณ 2,000 คน ในวันหยุดมีการเปิดวัดให้คนใกล้ชิดพระพุทธศาสนาด้วยให้มีการเจริญสมาธิ การจะเข้าถึงหลักธรรมเจริญสมณะกัมมัฏฐานเป็นพื้นฐานเบื้องต้น สร้างพระบรมธาตุทักษิณเจดีย์ศรีโสภณ เป็นเจดีย์ขนาดกลางมูลค่าใน

การก่อสร้างไม่น้อยกว่า 45 ล้านบาทที่เกิดจากพลังศรัทธามหาชน ให้พุทธศาสนิกชนได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์วัดคลองเป็ดต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว จะต้องปฏิบัติตามกฎของวัด คือ ทุกรูปจะต้องถือนิตย 4 ปินทบาทเลี้ยงชีพ กวาดลานวัด ปัจจเวกชน 5 ทำวัตรเช้าเย็น เจ้าอาวาสปฏิบัติให้ดูอยู่ให้เห็นเป็นแบบอย่างตลอดเวลา

ในการพัฒนาคนเป็นด้านที่พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์อย่างเป็นรูปธรรมด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชนและผู้ยากไร้ อยู่ในวัดอุประสงค์ข้อที่ 3 ส่งเสริมทั้งพระสงฆ์และฆราวาสให้เป็นผู้รู้ใฝ่เรียนมาตลอดท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีแรงบัลดาลใจในการพัฒนางานพระพุทธศาสนา ได้ตั้ง มโนปณิธานโครงการบันได 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 พ.ศ. 2520 - 2530 (3 ม.ค. 2520 - 3 ม.ค. 2530) ปฏิบัติตามนโยบายต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาศาสนกิจสงเคราะห์สังคม ปลุกต้นไม้มให้เกิดความร่มรื่นภายในที่พักร่มเงา ขั้นที่ 2 พ.ศ. 2530 - 2540 (4 ม.ค. 2530 - 3 ม.ค. 2540) จัดตั้งโครงการพัฒนากิจการสงเคราะห์ในความอุปถัมภ์ของเจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่ (พระครูวิกรมคณานุกุล) พระอุปัชฌาย์ ตามปณิธานอันดับแรกงานสร้างคน นำเด็กกำพร้าพ่อ-แม่ ขาดที่พึ่งยากไร้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ดำเนินการจัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน บวชแล้วสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียนภาคปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี และขั้นที่ 3 พ.ศ. 2540 - บั้นปลายชีวิต ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสอนธรรมนำปฏิบัติ พัฒนาจิตปรีชากิจ (แก้ปัญหาคิเลส) อยู่บำเพ็ญสมณะธรรม ณ สถานที่ใดที่หนึ่งที่เหมาะสม (พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย), 2550)

จากสภาวะการณดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถรบางรูปกับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน เพื่อจะได้ทราบภาวะผู้นำสงฆ์ในการพัฒนางานพระพุทธศาสนา งานพัฒนาชุมชนและงานพัฒนาบุคคล มีการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนารวบรวมศรัทธาจากมหาชน เพื่อให้ได้รูปแบบของกระบวนการซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและพระพุทธศาสนา และจะเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องแก่อนุชนคนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์และกระบวนการพัฒนาภาระงานพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์งานสร้างสรรค์ งานวิชาการ ประติมากรรม รูปแบบการบริหารจัดการ
3. ได้ตัวแบบการพัฒนาภาระงานทางพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนสืบไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปนัย (Inductive) เชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็นและภาวะของผู้นำสงฆ์กับการพัฒนา โดยมีวิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ในประเด็นการพัฒนางานพระพุทธศาสนา พัฒนาคณะและพัฒนาศึกษาให้มีความมั่นคง ทั้งจากเอกสารหนังสือ วารสาร เอกสารหลักฐานสำคัญรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดคลองเปล สื่ออินเทอร์เน็ตและรวบรวมการสัมภาษณ์ทั้งจากพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องถึงแนวคิด บทบาทผู้นำ กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนา รวมทั้งวิธีการการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เกิดความยั่งยืน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นกรอบแนวคิดภาวะผู้นำสงฆ์พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถระบางรูปกับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน ตลอดจนใช้เป็นแนวคิดในการศึกษาภาคสนามต่อไป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In deep) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ เจ้าอาวาส พระเถระผู้ใหญ่ ทั้งมีตำแหน่งทางการปกครองสงฆ์และไม่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) อาทิ ลูกศิษย์จำนวน 8 คน สิทธิวิหาริกจำนวน 9 รูปคน (เจ้าคณะอำเภอ 1 รูป, เจ้าอาวาส 5 รูป, รองเจ้าอาวาส 1 รูป, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส 1 รูปและเลขานุการมูลนิธิพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) 1 รูป) และพุทธศาสนิกชนจำนวน 18 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 35 รูป/คน พื้นที่ในการเก็บข้อมูล วัดคลองเปล ชุมชนในอำเภอหาดใหญ่ อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสงขลา และจังหวัดอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ที่มุ่งพัฒนาจนประสบความสำเร็จและมีความต่อเนื่อง ในด้านการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ศาสนธรรม บุคคล และวัตถุ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถระบางรูป อาทิ หลวงปู่ทวด วัดราชประดิษฐฐานหรือวัดพะโคะในภาคใต้ หลวงพ่อคล้าย วัดสวนขันจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว พระอาจารย์ธรรมโชติ ผู้นำทางจิตวิญญาณแห่งบ้านบางระจัน กับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน ข้อคำถามมี 3 ประเด็นหลัก คือ 1.1) กระบวนการภาวะผู้นำสงฆ์กับการพัฒนา 1.2) กระบวนการพัฒนา ศาสนธรรมบุคคล 1.3) วัตถุให้มีความมั่นคง และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสงฆ์ 2) แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เป็นการสรุปร่วมกันถึงกระบวนการพัฒนา การเสริมสร้างเชิงวิชาการภาวะผู้นำสงฆ์ของพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) จากอดีตจนถึงปัจจุบัน และวิเคราะห์ถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น มีผู้เข้าร่วม 8 รูปคนเลือกจากตัวแทน 4 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์วัดคลองเปล 2) คณะผู้ปฏิบัติธรรมวัดคลองเปล 3) คณะศิษย์วัดคลองเปล และ 4) คณะสวดมนต์ทำวัตรเย็นวัดคลองเปล แบบบันทึกประกอบด้วย 1) แบบบันทึกการพบปะผู้นำ

สงฆ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) 2) แบบบันทึกแสดงความคิดเห็นของผู้นำเสนอและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ตรงกับการตรวจสอบแบบหลายมิติ (Triangulation) และสอดคล้องกับความมุ่งหมายจึงมีขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีดำเนินการดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดจากเอกสารตำรา
2. กำหนดกรอบแนวคิดและขอบข่ายในการสร้างเครื่องมือ
3. สร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิด ขอบข่ายและตัวแปรที่ต้องการศึกษาซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

4. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้วผ่านความเห็นชอบต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อการควบคุมคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พิจารณาข้อเสนอแล้วมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ สมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยได้ ตามหมายเลขการรับรอง ว.88/2563

5. นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

6. การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

การตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ 2 ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามดังนี้

1. ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างนำเรียนปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ และผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้อง ตลอดจนความครอบคลุมของเนื้อหาที่การศึกษาวิจัย จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ท่านที่ 1 มีความเชี่ยวชาญด้านนโยบายและการวางแผน ท่านที่ 2 มีความเชี่ยวชาญด้านศาสนา ท่านที่ 3 มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการทดลอง (Try Out) จำนวน 15 ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง พระเถระผู้ใหญ่ พระภิกษุ สามเณร ลูกศิษย์และพุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วัดคลองเปลและใกล้เคียง ตลอดถึงอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อตรวจสอบว่าคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการตลอดถึงความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่าย

เพียงใด จากนั้นจึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์อยู่ที่ ร้อยละ 85 % ของแบบสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำหนังสือขออนุญาตเข้าพบและขออนุญาตสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดคลองเปล ลูกศิษย์ สัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชน เพื่อนัดหมายในการสัมภาษณ์

2. การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการเก็บมี 5 ขั้นตอน ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมดังนี้

2.1 การรวบรวมเอกสาร (Documentary Study) ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำสงฆ์ บทบาท หลักการพัฒนาและหลักการบริหารกิจการสงฆ์ งานพัฒนาศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ลูกศิษย์ สัทธิวิหาริก และพุทธศาสนิกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย)

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ลูกศิษย์ สัทธิวิหาริก และพุทธศาสนิกชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย)

2.3 การประชุมระดมความคิดเห็น (Brain storming) กลุ่มผู้เข้าร่วมในการพัฒนา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมขององค์ความรู้ รูปแบบในการสร้างความเข้มแข็งให้ลูกศิษย์ สัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาเป็นกรณี ๆ ไป

2.4 การรวบรวมเอกสาร (Documentary study) ได้แก่ บันทึก ความคิดเห็นสำหรับกลุ่มลูกศิษย์ สัทธิวิหาริก และพุทธศาสนิกชน รูปแบบกระบวนการพัฒนาให้เข้มแข็ง

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้มีการศึกษาในพื้นที่วัดคลองเปล ชุมชนบ้านคลองเปล ลูกศิษย์ สัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชน ที่มุ่งพัฒนาวัดคลองเปลสร้างศาสนธรรมศาสนบุคคลศาสนวัตถุ ให้วัดชุมชนมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง บริเวณเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาและจังหวัดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระครูโสภณคุณาทร ได้เห็นภาวะผู้นำของพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) เกี่ยวกับการนำพัฒนาวัด ชุมชน งานพระพุทธศาสนา และภาวะผู้นำของพระมหาเถระบางรูป อาทิ หลวงปู่ทวด วัดราชประดิษฐฐานหรือวัดพะโคะ ในภาคใต้ เป็นผู้นำในการก่อกำเนิดบ้านเมือง หลวงพ่อคล้าย วัดสวนขันจันดี อำเภอนากลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว พระอาจารย์ธรรมโชติ ผู้นำทางจิตวิญญาณแห่งบ้านบางระจัน ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม อดีตพระสงฆ์เป็นผู้นำในชุมชนมาโดยตลอดและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนเป็นจำนวนมาก โดยการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บ

รวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามตามหลักวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ คือ กระบวนการภาวะผู้นำและภูมิหลังพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถระบางรูปกับการสร้างงานพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืน กระบวนการสร้างศรัทธาแรงจูงใจในการพัฒนาศาสนธรรมบุคคลวัตถุนานวิชาการ บทบาทต่อการพัฒนางานปติมากรรมของวัดคลองเปลและความมั่นคงพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. ศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์และกระบวนการพัฒนาภาระงานพระพุทธศาสนา พบว่า ภาวะผู้นำสงฆ์ของวัดคลองเปลภายใต้การนำของพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาศาสนิกชนมีการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เรียนหนังสือทั้งแผนกธรรม นักรัตนตรี โท เอก และแผนกบาลี โรงเรียนปริยัติสามัญหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นการพัฒนาคณะอภิปิณฑล ด้านพัฒนาการวัตถุเสนาสนะที่พักของภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้น สร้างศาสนวัตถุที่สำคัญเป็นพระบรมธาตุทักษิณเจดีย์ศรีโสภณและสร้างอาคารปฏิบัติธรรม 1) ภาวะผู้นำของพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) สร้างความมั่นคงให้กับวัดคลองเปลอย่างยั่งยืน ด้วยอาศัยผู้นำ ทำให้ได้อยู่ให้เห็น ดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขาสาม คือ ประกอบด้วยองค์ศีล สมาธิและปัญญา มีการพัฒนาในทุกด้านทั้งคนและวัตถุ เปิดหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานพัฒนาจิตใจอย่างเข้มข้น ทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหลักธรรมมากยิ่งขึ้น ผลงานเชิงประจักษ์ อาทิ ในปี พ.ศ. 2559 ได้รับคัดเลือกจากวัฒนธรรมจังหวัดสงขลาให้เป็นสำนักวิปัสสนาดีเด่นแห่งที่ 15 และ 2) กระบวนการพัฒนาภาระงานพระพุทธศาสนา อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนพุทธบริษัทใช้หลักพัฒนาด้วยการการกระจายอำนาจ ให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรอุบาสกอุบาสิการ่วมบริหารจัดการ มีเจ้าหน้าที่จิตอาสาเข้ามาอำนวยความสะดวกต่อผู้ที่เข้ามาทำบุญในวัด เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนรวมทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ในส่วนภาวะผู้นำสงฆ์ของพระมหาเถระบางรูป อาทิ สมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว ได้แสดงความเป็นผู้นำอย่างกล้าหาญ ได้เข้าเฝ้าถวายพระพรสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขอไถ่ถอนชีวิตแก่แม่ทัพนายกองทั้ง 6 ที่ถูกลงโทษประหารชีวิตเพื่อให้ทรงละเว้นโทษในสงครามไทยกับพม่า ด้วยภาวะผู้นำสงฆ์ในการนี้จึงได้รับการยกย่องสรรเสริญในความกล้าหาญของสมเด็จพระวันรัต และคณะ จึงได้รับอนุโมทนาสาธุการสืบเนื่องมาด้วยคุณงามความดีจนถึงบัดนี้ หรือประเด็นพระอาจารย์ธรรมโชติ ผู้นำทางจิตวิญญาณแห่งบ้านบางระจัน ท่านเป็นวีรบุรุษผู้หนึ่งเพียงแต่ท่านอยู่ในสมณเพศ เป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านในการต่อสู้กับข้าศึกยามวิกฤติ มีความรู้ด้านวิชากลวิธีวิชาอาคมแก่กล้า เป็นผู้นำในการต่อต้านกองทัพพม่าอยู่เป็นขวัญและกำลังใจ เป็นที่ปรึกษาให้แก่ชาวบ้านบางระจันต่อต้านพม่าอยู่ได้อย่างยาวนาน ในส่วนลูกศิษย์สัทธินิหาริกและพุทธศาสนิกชน ได้มีส่วนในการพัฒนาภาระงานทางพระพุทธศาสนาด้วยการมี

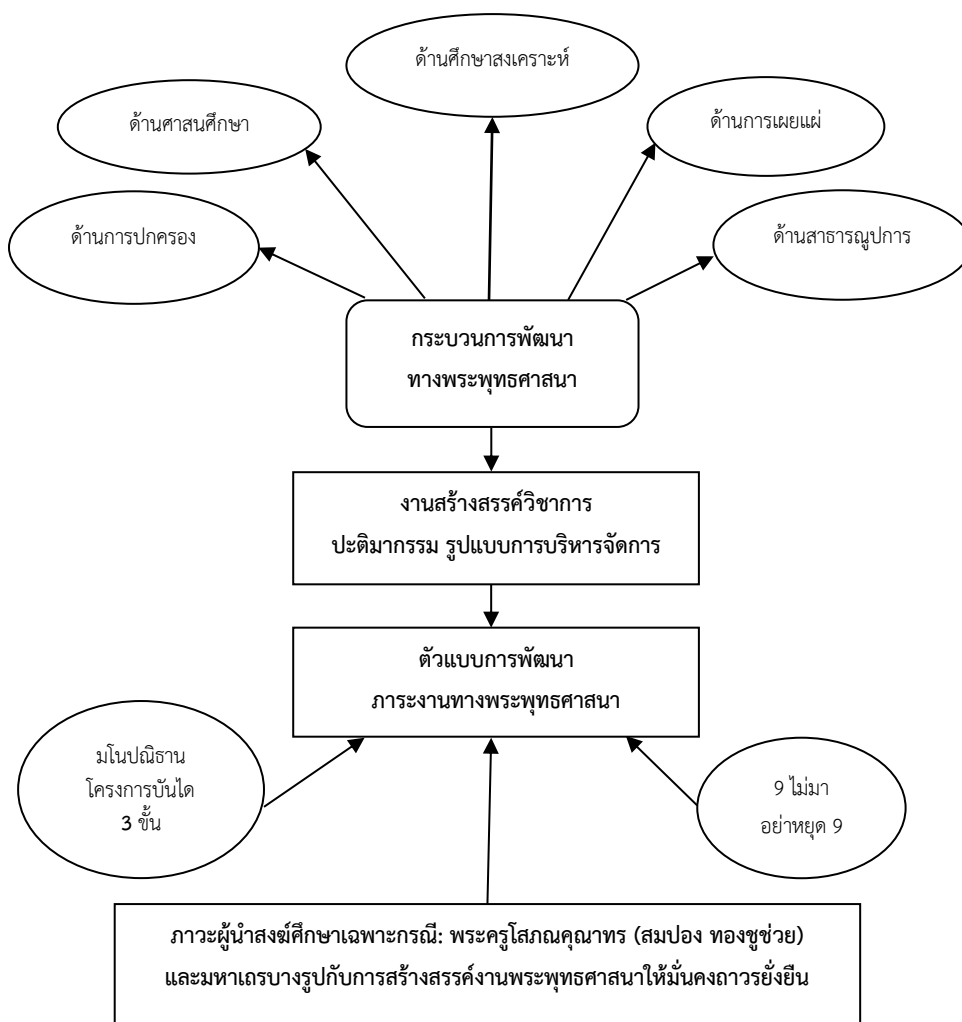
ส่วนร่วมทั้งการจัดหาปัจจัยมาส่งเสริมสร้างศาสนธรรมศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเป็นพุทธมามกะเพื่อการเชิดชูศาสนาพุทธให้ยั่งยืน

2. ศึกษาวิเคราะห์งานสร้างสรรค์งานวิชาการ ประติมากรรม รูปแบบการบริหารจัดการ พบว่า รูปแบบการบริหารวัดคลองเปลพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) มีรูปแบบที่กระจายอำนาจ รับฟังความคิดเห็นและเคารพการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การอยู่ร่วมกันของวัดและชุมชนมีความปกติสุข เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการปกครอง ในด้านการศึกษาและด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นงานสร้างคน นำเด็กกำพร้าพ่อแม่ มีฐานะยากจนบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นลูกศิษย์และสัทธิวิหาริกที่สมบูรณ์บวชแล้วสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียนภาคปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นการส่งเสริมในด้านวิชาการ ด้านการเผยแผ่ วัดคลองเปลในวันหยุดมีการเปิดวัดให้พุทธศาสนิกชนได้ใกล้ชิดพระพุทธรูปศาสนาด้วยให้มีการเจริญสมาธิ เจริญสมถะกัมมัฏฐานเป็นพื้นฐาน เรียนรู้นำมาปฏิบัติและสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ด้วยการนำปฏิบัติอบรมสั่งสอนด้วยตนเอง ด้านสาธารณูปการ เป็นการคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งพระพุทธรูปศาสนา กรณีของวัดคลองเปลเป็นวัดชนบทที่มีจุดเด่น เช่น มีประติมากรรมพระบรมธาตุทักษิณเจดีย์ศรีโสภณ เป็นศาสนวัตถุที่เกิดสงสารแก่ชุมชนบ้านคลองเปลและแก่คณะสงฆ์ไทยในด้านสาธารณสงเคราะห์ พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) มีวัตรปฏิบัติที่งดงามสร้างความศรัทธาและความเลื่อมใส มีบารมีลาภสักการะส่วนหนึ่งจึงนำมาช่วยสังคม ท่านบริจาคที่ดินสร้างโรงพยาบาล ให้ทุนการศึกษา บริจาคทาน มีการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรมให้คนได้เข้ามาฝึกหัดทำสมาธิ วัดคลองเปลจึงเป็นวัดที่มีความพร้อมในระดับหนึ่ง

3. ตัวแบบการพัฒนาภาระงานทางพระพุทธรูปศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน พบว่า พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้ปฏิญาณตนปฏิบัติตามมโนปณิธานโครงการบันได 3 ชั้น “9 ไม่มาอย่าหยุดก้าว 9” เดินตามรอยเท้าก้าวตามปณิธานไปสู่ความสำเร็จในวิถีชีวิตของพระภิกษุรูปหนึ่งที่มี “เป้าหมาย” ในการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ เป็นพระสงฆ์นักบริหารที่โดดเด่นรูปหนึ่งในจังหวัดสงขลา จึงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์และสัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชนมีความเป็นผู้นำสงฆ์สูงเป็นที่ยอมรับของสังคมสงฆ์สังคมชาวพุทธ จนได้รับคัดเลือกจากคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ให้เป็นพระสงฆ์ผู้ควรทำอัญชลี ประจำปี 2563 โฉพระราชนานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จุดอ่อน (Weakness) เงินทุนงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรไม่เพียงพอ สภาพความเป็นจริงวัดในพระพุทธรูปศาสนานั้นเป็นจุดขาย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมสถานที่สำคัญ ในประเด็นนี้ไม่สามารถทางงบประมาณมาพัฒนา งบประมาณส่วนใหญ่มาจากศรัทธาของมหาชนที่มีต่อพระพุทธรูปศาสนาและเจ้าอาวาส และหรือพัฒนาแล้วไม่มีการติดตามผลไม่มีการตรวจสอบ ในกรณีของวัดคลองเปลรัฐบาลควรจัดงบประมาณสนับสนุนให้คนเข้าวัดปฏิบัติธรรมโดยมีสิ่งจูงใจ คนจะได้พัฒนาจิตใจมากขึ้นไม่ต้องพึ่งโรงพยาบาลมากนัก เกี่ยวกับการสร้างขวัญกำลังใจเสริมปัญญาให้มีสติตั้งมั่น เรียกว่า รักษาโรกภัยด้วยอาศัยสมาธิ จุดแข็งจุดพัฒนา (Development) พระครู

โสภณकुमारได้สร้างศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชนไว้จำนวนมากจึงทำให้เป็นจุดเด่น ในการจัดหาทุน ทรัพย์มาสนับสนุนกิจกรรมของวัดคลองเปล การพัฒนาไม่ต้องพึ่งงบประมาณแผ่นดิน แต่ได้ใช้ พลังบศรัทธาจากมหาชนนำมาพัฒนาศาสนวัตถุให้ดูเด่นเป็นสง่ามตาแก่ผู้พบเห็น เป็นที่เชิดชู เกียรติแก่ ชาติ พระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมของการบำเพ็ญของชาว พุทธบริเวณชุมชนบ้านคลองเปลและชุมชนใกล้เคียง ดังแผนภาพสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 ผลการวิจัยภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณकुमार (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถรบางรูปกับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถรบางรูปกับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน” ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาภาวะผู้นำสงฆ์และกระบวนการพัฒนาภาระงานพระพุทธศาสนา พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) มีภาวะผู้นำสงฆ์รูปหนึ่ง มีความคิดกว้างไกล คาดการณ์ปัญหาหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ล่วงหน้าพร้อมทั้งคิดวิธีแก้ปัญหา เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ตลอดเวลา เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานทุกคนแสดงศักยภาพก่อนตัดสินใจ มีเมตตาสูง การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว และความกตัญญูคือสิ่งที่ยึดมั่นตลอดชีวิต จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุวัฒนสิทธิคุณ (จิมก่าย) พบว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่จำแนกได้ 9 ประการ คือ การมีวิสัยทัศน์ การยิ้มแย้มและการกล่าวทักทาย ความอดทน การทำงานรวดเร็ว การตัดสินใจเร็ว การมีมาตรฐานในงานที่ทำสูง ความกตัญญูรู้คุณ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความจำเป็นเลิศ และความกล้าหาญ (พระครูปลัดสุวัฒนสิทธิคุณ (จิมก่าย), 2563) จากการพัฒนาวัดคลองเปลมายอย่างต่อเนื่องทั้งพัฒนาคนสร้างบุคลากรให้กับพระพุทธศาสนา พัฒนาศาสนวัตถุ อาทิ กุฏิวิหารพระเจดีย์ อาคารปฏิบัติธรรมที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมภาร สุทวิเลิศพงศ์ และคณะ ซึ่งพบว่า กระบวนการทำงานของพระสงฆ์ไทยมีภาวะผู้นำในการพัฒนา พระภิกษุสงฆ์อยู่เคียงข้างกับชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน พระสงฆ์ได้มีการพัฒนาคนการศึกษาและสถานที่ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากที่สุด คือ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส คุณภาพการบริหารและการมีส่วนร่วม (พระสมภาร สุทวิเลิศพงศ์ และคณะ, 2561) นอกจากนี้พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้ตั้งมโนปณิธานโครงการบันได 3 ขั้น มาเป็นกรอบในการบริหารพัฒนางานพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ ขั้นแรกพัฒนาศาสนกิจสงเคราะห์สังคม ปลุกต้นไม้ให้เกิดความร่มรื่นภายในที่พักสงฆ์ ขั้นที่ 2 จัดตั้งโครงการพัฒนากิจศาสนสงเคราะห์การพัฒนาคน นำเด็กกำพร้าพ่อ - แม่ ขาดแคลนยากจน มาบรรพชาสามเณรสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียนภาคปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมแผนกบาลีรวมทั้งเรียนสายสามัญของรัฐบาล และขั้นสุดท้ายคือปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน สอนธรรมนำปฏิบัติ พัฒนาจิตปรีชากิจ (แก้ปัญหาชีวิต) อยู่บำเพ็ญสมณะธรรมในสถานที่ที่เหมาะสม

2. ศึกษาวิเคราะห์งานสร้างสรรค์ งานวิชาการ ประติมากรรม รูปแบบการบริหารจัดการ พบว่าการสร้างสรรค์งานวิชาการด้านการศึกษา พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้ให้ความสำคัญในอันดับต้น ๆ เพราะมุมมองของการพัฒนาคนควรเริ่มต้นที่การได้เรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้เกิดปัญญาและเอาตัวรอดได้ ท่านจึงสนับสนุนและส่งเสริมผู้ที่ขาดแคลน จากการสัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ผาด ฐิติโก ได้กล่าวถึงพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ท่านมีวิสัยทัศน์

สูง งานสร้างคนเป็นงานเป้าหมายหลักที่พระครูโสภณคุณาทรตั้งปณิธานไว้ในใจเสมอ จะสร้างคนผลิตบุคลากรเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เป็นการลงทุนเพื่อทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ รวมทั้งมีทักษะและความชำนาญเพียงพอที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาดีขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การสร้างคนจึงเป็นกลไกของการรักษาความสำเร็จให้ยั่งยืน (พระครูสังฆรักษ์ผาด จิตติโก, 2563) และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดณัฐวุฒิ อานันโธ และคณะ พบว่า รูปแบบการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนในประเทศไทย ประกอบด้วย 1) เป็นศูนย์กลางด้านการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของคนชุมชน 2) เป็นศูนย์กลางกิจกรรมการสร้างเสริมทักษะด้านปัญญา 3) เป็นศูนย์กลางการบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน 5) เป็นศูนย์กลางพื้นที่ทางจิตใจและปัญญา 6) เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเครือข่ายการศึกษาในชุมชน (พระปลัดณัฐวุฒิ อานันโธ และคณะ, 2563) วัดคลองเปลได้ส่งเสริมลูกศิษย์ให้ได้รับการศึกษาตลอดมา รวมทั้งเป็นศูนย์กลางพื้นที่ทางจิตใจและปัญญาด้วยการสอนธรรมนำปัญญา ตามกรอบที่วางไว้ของการพัฒนาวัด (มโนปณิธานโครงการบันได 3 ขั้น) ในด้านประติมากรรม คือ การสร้างศาสนวัตถุอาคารปฏิบัติธรรมที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกกิจกรรม มาเป็นเครื่องมือหนุนเสริมการสร้างปัญญาทางด้านจิตวิญญาณ

3. ตัวแบบการพัฒนาภาระงานทางพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนสืบไป พบว่า วัดคลองเปลถือได้ว่าเป็นวัดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา การพัฒนามีรูปแบบที่มีความชัดเจน พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) ได้ปฏิบัติให้ดูอยู่ให้เห็นตลอดเวลา มีกรอบของการพัฒนา วางนโยบายและปฏิบัติตามจนบรรลุเป้าหมาย ประเด็นการพัฒนาคนสำคัญที่สุด เอาใจใส่ใช้ปัญญาเห็นปัญหาของคนแต่ละคน ถึงความแตกต่างดังบัว 4 เหล่าดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลเปรียบเสมือนดอกบัว 4 จำพวก อันหมายถึงปัญญา วาสนา บารมีและอุปนิสัย ที่สร้างสมมาแต่อดีตของบุคคล (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2542) การใช้คนการสอนคนจึงต้องรู้ภูมิหลังการพัฒนาจึงจะสำเร็จได้

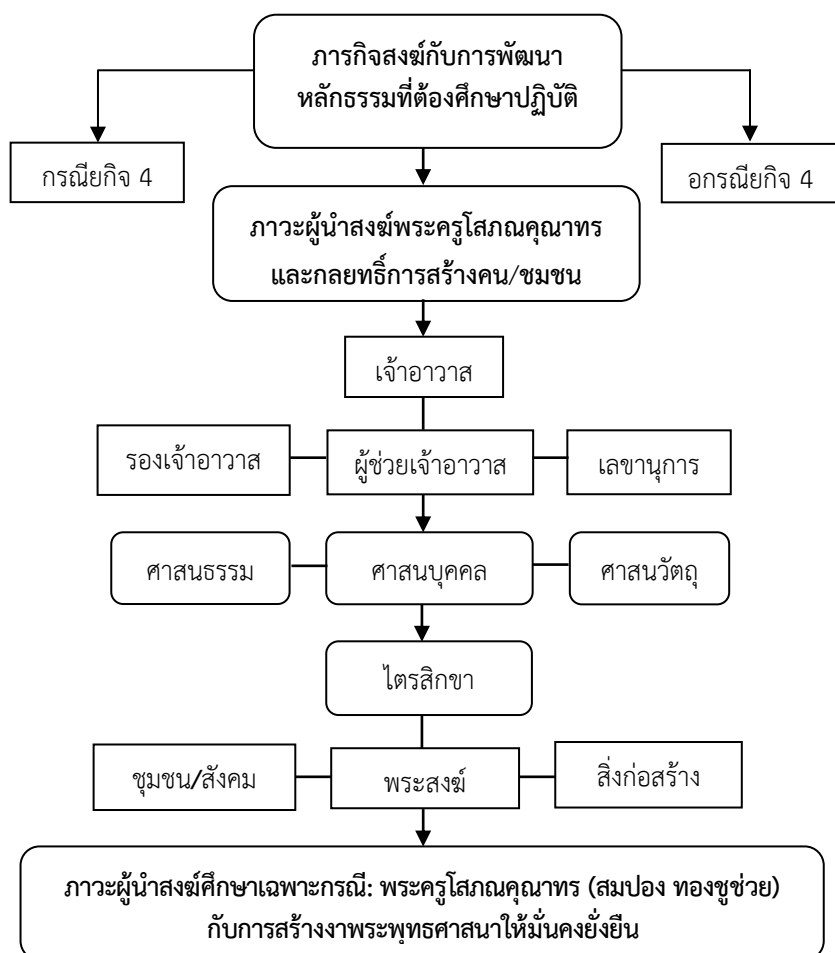
องค์ความรู้ใหม่

การนำผลการศึกษาแนวคิดวิเคราะห์ด้วย Lis model คณะผู้วิจัยได้ออกแบบ Model โดยมีวัตถุประสงค์ตอบโจทย์ความยั่งยืนและเพื่อนำมาสรุปภาพรวมในการวิจัย สามารถตอบโจทย์สังคมซึ่งปรากฏการณ์ปัญหาภาวะผู้นำสูงส่ง องค์การในพระพุทธศาสนาขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และไม่กระจายอำนาจ มีทิวทัศน์ไม่ยอมรับความคิดของบุคคลอื่นอันเป็นปัญหาในการพัฒนา จึงทำให้งานพระพุทธศาสนาล่าช้าไม่ทันกับยุคสมัย หากเจ้าอาวาสนำวิสัยทัศน์นำกรอบแนวคิดของบุคคลอื่นมาบูรณาการในการพัฒนาวัดในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความก้าวหน้าทันสมัย แต่ต้องรักษากรอบพระธรรมวินัยกฎระเบียบทั้ง 227 ข้อ เมื่อพระภิกษุสงฆ์ไม่ล่วงเกิน ทำให้เป็นที่ตั้งมั่นแห่งความศรัทธา เป็นสุปฏิปันโนตามหลักกฎอริยสงฆ์ชุมชนตั้งมั่นศรัทธาไม่เสื่อมคลาย พระครูโสภณคุณาทร

(สมปอง ทองชูช่วย) เจ้าอาวาสวัดคลองเปล อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดสกลนครท่านอยู่ในกรอบพระธรรมวินัย ตามหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีลสมาธิและปัญญา ท่านได้พัฒนานำคนเข้าวัดสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเจริญกัมมัฏฐานทำจิตภาวนาให้เกิดปัญญา พระสงฆ์ต้องพัฒนาศักยภาพตนและกระจายความรู้ไปสู่ผู้อื่น โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนเป็นหลัก การเข้าถึงหลักของศีลเข้าใจกฎระเบียบของสังคม จะสามารถพัฒนาร่างกายจิตใจให้เกิดความสว่างสงบได้ในระดับเบื้องต้น เมื่อจิตสงบนิ่งเป็นเอกตัจจิต จิตเป็นหนึ่งตั้งมั่นเกิดปัญญาก็จะสามารถให้เรา รู้แจ้งเห็นมรรคผลวัดคลองเปล สังกัดมหานิกายในคณะสงฆ์ไทย ภายใต้การนำของพระครูโสภณคุณาทรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สามารถผลิตคนให้เข้าถึงพระพุทธศาสนาที่แท้จริง

กระบวนการภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถรบางรูปกับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ผลการศึกษาด้วยแนวคิด Lis model

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำสงฆ์ศึกษาเฉพาะกรณี: พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) และพระมหาเถรบางรูป กับการสร้างสรรค์งานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรยั่งยืน ภาวะผู้นำสงฆ์พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย) พบว่า การสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาเพื่อความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาได้นั้น ผู้นำต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง วัตรปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีลสมาธิและปัญญาจะเป็นตัวชี้วัดได้ดี มีความคิดกว้างไกล เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานทุกคนแสดงศักยภาพก่อนตัดสินใจ ทั้งการรับฟังทุกอย่างด้วยความสงบแล้วพิจารณาด้วยปัญญา มีเมตตาสูง การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว มีความกตัญญู ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้จึงสามารถชี้นำสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในวัด ชุมชนและสังคม จนได้รับคัดเลือกจากคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ให้เป็นพระสงฆ์ผู้ควรทำอัฐสิี ประจำปี 2563 โล่พระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสงขลา ต้องสนับสนุนกิจการของวัดในพระพุทธศาสนาโดยมีงบประมาณจากภาครัฐเข้ามาพัฒนา 2) รัฐบาลต้องส่งเสริมวัดในพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง จัดให้มีการพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมสนับสนุนผ่านโครงการพัฒนาภาวะผู้นำ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) นำเสนอผู้ปกครองทุกระดับชั้นที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการรายงานต่อมหาเถรสมาคมให้พัฒนาผู้นำสงฆ์และพัฒนาวัดทั่วประเทศให้มีศักยภาพอย่างเท่าเทียม 2) คณะสงฆ์ต้องสร้างขวัญและกำลังใจยกย่องเชิดชูแก่เจ้าอาวาส ผู้สร้างผลงานให้กับพระพุทธศาสนา 3) รัฐบาลต้องจัดตั้งงบประมาณอุดหนุนส่งเสริมวัดราษฎร์ในพระพุทธศาสนาของฝ่ายเถรวาทอย่างทั่วถึง 4) ผู้นำสงฆ์ ชุมชน/พุทธศาสนิกชนต้องบริหารจัดการวัดให้มีความโปร่งใสเป็นต้นแบบให้กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- เขียน อุไรรัตน์. (15 กันยายน 2562). ก่อนจะมาเป็นวัดคลองเปล. (วนิดา เหมือนจันทร์, ผู้สัมภาษณ์)
- คชเสนี สัตยารักษ์. (2560). พระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.youtube.com> > watch
- ตราสารมูลนิธิพระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย). (2559). ข้อบังคับ หมวดที่ 2 วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ. หน้า 3 (8 สิงหาคม 2564).
- พระครูปลัดสุวัฒนสิทธิคุณ (จิมก่าย). (2563). การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำ: กรณีศึกษา สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(4), 201-218.

- พระครูสังฆรักษ์ผาด ฐิติโก. (24 กุมภาพันธ์ 2563). วิเคราะห์งานสร้างคน. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูโสภณคุณาทร (สมปอง ทองชูช่วย). (2550). มโนปณิธานโครงการบันได 3 ชั้น. ใน บันทึกประวัติพระบรมธาตุทักษิณเจดีย์ศรีโสภณ (หน้า 10-11). จังหวัดสงขลา: อ้อมเอกสาร.
- พระปลัดณัฐวุฒิ อานันโท และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2564 จาก [https://so03.tci-thaijo.org > article > download](https://so03.tci-thaijo.org/article/download)
- พระสมบัติ สุขทวีเลิศพงศ์ และคณะ. (2561). ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 8 สิงหาคม 2564 จาก [https://www.tci-thaijo.org > article > download](https://www.tci-thaijo.org/article/download)
- วัดราชประดิษฐฐานหรือวัดพะโคะ. (2564). ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2564 จาก [https://clib.psu.c.th>content](https://clib.psu.c.th/content)
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2542). บัว 4 เหล่า บุคคล 4 จำพวก. เรียกใช้เมื่อ 16 ตุลาคม 2564 จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>